

1 - Rikoksen uhrin oikeudet

Mitä tietoja rikoksen uhri saa viranomaisilta (esim. poliisilta tai syyttäjältä), jo ennen kuin rikosilmoitus on tehty?

Rikosprosessilain mukaan tuomioistuin, syyttäjä ja tutkintaviranomainen ilmoittavat täytäntöönpanotoimien kohteena oleville henkilöille heidän oikeutensa ja velvollisuutensa ennen menettelyyn liittyviä toimia.

Rikoksesta on ilmoitettava syyttäjälle tai tutkintaviranomaiselle suullisesti tai kirjallisesti. Rikosilmoituksen voi ottaa vastaan myös jokin muu viranomainen tai tuomioistuin, joka toimittaa sen edelleen tutkintaviranomaiselle. Laissa ei säädetä rikoksen ilmoittamiseen liittyvistä muodollisuuksista; rikosilmoitus voidaan toimittaa postitse, sähköpostitse tai henkilökohtaisesti.

Rikosoikeudellinen menettely toteutetaan unkariksi, mutta jos uhri ei puhu unkaria, hän voi käyttää äidinkieltään tai jotakin muuta valitsemaansa kieltä. Uhri voi käyttää menettelyssä myös kansalliskieltä, vaikka hän puhuisikin unkaria. Uhrilta ei veloiteta käännös- ja tulkkauskuuluja. Hänen ei tarvitse maksaa niistä ennakkomaksua eikä muutenkaan vastata niistä.

Rikoksen uhrilla on oikeus saada tukea rikosten uhrin tukipalvelusta tapauksissa, joissa luonnolliseen henkilöön tai hänen omaisuuteensa on kohdistunut rikos tai vahingonteko Unkarin alueella tai joissa luonnolliselle henkilölle on Unkarin alueella tehdyn rikoksen tai vahingontekon välittömänä seurauksena aiheutunut vahinkoa, erityisesti ruumiillinen tai henkinen vamma, psyykinen sokki tai taloudellisia menetyksiä, sillä edellytyksellä, että uhri on joko Unkarin kansalainen, jonkin EU:n jäsenvaltion kansalainen, jonkin EU:n ulkopuolisen maan kansalainen, joka asuu laillisesti Euroopan unionin alueella, kansalaisuudeton henkilö, joka asuu laillisesti Unkarin alueella, ihmiskaupan uhri tai muu henkilö, jonka katsotaan täyttävän tuen saamisen edellytykset uhrin kansalaisuusvaltion ja Unkarin välillä tehdyn kansainvälisen sopimuksen nojalla tai vastavuoroisuuden perusteella.

Valtio tarjoaa uhreille tukipalveluja sen jälkeen, kun heidän tarpeensa on arvioitu. Palveluihin voivat kuulua muun muassa seuraavat: helpotetaan uhrin etujen suojelua, myönnetään välitöntä rahallista tukea, annetaan todistus uhrin asemasta, tarjotaan todistajan suojelua sekä turvallista majoitusta. Uhrilla on myös oikeus saada korvausta valtiolta, jos tietyt laissa määritellyt ehdot täyttyvät.

Lisäksi uhrille voidaan tarjota henkilökohtaista suojelua, jos häntä vastaan on suunnitteilla tai toteutettu väkivallantekoja tai yleistä vaaraa aiheuttavia väkivaltarikoksia, joiden tarkoituksena on estää uhria osallistumasta rikosoikeudelliseen menettelyyn tai käyttämästä oikeuksiaan ja suorittamasta velvollisuuksiaan, tai jos tämäntyyppinen rikos on todennäköinen. Suojelua koskevat hakemukset voidaan jättää menettelystä vastaavalle tuomioistuimelle, syyttäjälle tai tutkintaviranomaiselle tai nämä voivat kirjata hakemuksen.

Uhrin henkeen, ruumiilliseen koskemattomuuteen ja vapauteen kohdistuvien rikosten estämiseksi tai lopettamiseksi henkilökohtainen suojelu kattaa myös hänen yksityisasuntonsa tai muun asuinpaikan. Samoin on turvattava uhrin käyttämät kulkureitit ja varmistettava, että hän pystyy osallistumaan turvallisesti rikosoikeudellisiin menettelyihin ja muihin virallisiin toimiin.

Henkilökohtainen suojelu kattaa erityisesti säännöllisen partioinnin, teknisiä välineitä, jatkuvan viestintämahdollisuuden, suojavaatteiden toimittamisen ja, jos muut henkilökohtaisen suojelun keinot ovat riittämättömiä, vartijoiden välittämisen toimimaan paikan päällä sellaisen lainvalvontaelimen johdolla, joka on valtuutettu järjestämään ja tarjoamaan henkilökohtaista suojelua.

Jos uhri osallistuu erittäin vakavaa rikosta käsittelevään rikosoikeudelliseen menettelyyn ja tekee viranomaisen kanssa yhteistyötä eikä hänen suojeluaan voida taata henkilökohtaisen suojelun menetelmillä, vaan hänen

tilanteensa pysyy uhkaavana, hänelle on syytä tarjota erityisiä turvajärjestelyjä, kuten mahdollisuus päästä todistajansuojeluohjelmaan, jos tietyt lisäedellytykset täyttyvät.

Joissakin tapauksissa uhrilla on oikeus oikeudelliseen edustajaan, ja jos hän on esittänyt yksityisoikeudellisen vaatimuksen, hän on oikeutettu oikeusapuun. Edellä mainitut palvelut edellyttävät yleensä, että uhri tarvitsee niitä. Toisin sanoen uhrin nettokuukausitulot eivät saa ylittää työsuhteen perusteella määritellyn vanhuuseläkkeen vähimmäismäärää (28 500 Unkarin forinttia vuonna 2017) ottaen huomioon myös samassa taloudessa elävien muiden henkilöiden tulot. Uhrilla ei voi myöskään olla omaisuutta, jota voitaisiin käyttää oikeudellisten palvelujen maksamiseen.

Uhrilla voi olla oikeus esittää siviilikanne ja vaatia vastaajalta korvauksia rikoksesta aiheutuneista vahingoista missä tahansa rikosoikeudellisen menettelyn vaiheessa. Siviilikanteensa täytäntöönpanon varmistamiseksi uhri voi pyytää vastaajan omaisuuden takavarikointia. Tuomioistuimien määrää takavarikoinnista, jos voidaan kohtuudella olettaa, ettei vaadetta voida panna täytäntöön. Tuomioistuimien ratkaisee siviilikanteen päätöksessään ja hyväksyy tai hylkää kanteen. Jos tämä viivyyttää huomattavasti menettelyn loppuun saattamista tai jos vastaaja vapautetaan tai jos hakemuksen asiasisältöä koskeva päätöksenteko estyy menettelyssä muista syistä, tuomioistuimien määrää, että siviilikanteen täytäntöönpanossa on käytettävä muita oikeudellisia keinoja.

Uhrilla on oikeus osallistua sovittelumenettelyyn vastaajan kanssa tietyin edellytyksin. Sovittelumenettelyä ei voida järjestää ilman uhrin suostumusta, ja vaikka uhri suostuisikin sovitteluun, menettelyä ei järjestetä automaattisesti, vaan sen toteutuminen riippuu monista muista seikoista.

Asian käsittelystä aiheutuvat uhrin ja hänen edustajansa käteismenot kuuluvat rikosoikeudellisen menettelyn kustannuksiin, kuten myös kustannukset, jotka ovat seurausta siitä, että uhria kuullaan todistajana. Valtio ei maksa ennalta ensin mainittuja kuluja, kun taas todistamiseen liittyvät kulut korvataan prosessitoimen jälkeen. Vastaaja määrätään korvaamaan rikosoikeudellisen menettelyn kulut, mikäli hänet todetaan syylliseksi.

Rikoksen uhri (unionin kansalainen tai unionin ulkopuolisen maan kansalainen) ei asu maassa, jossa rikos tapahtui. Miten hänen oikeuksiaan suojellaan?

Rikosprosessilain mukaan Unkarin lainkäyttövallan piiriin kuuluvissa menettelyissä uhrin oikeuksia on suojeltava hänen kansalaisuudestaan ja asuinpaikastaan riippumatta. Rikosten uhrien tukipalvelu tarjoaa kaikkien EU:n jäsenvaltioiden kansalaisille samoja palveluja kuin Unkarin kansalaisille.

Mitä tietoja hänelle annetaan, jos hän tekee rikosilmoituksen?

Uhrille toimitetaan erillinen ilmoitus tutkinnan täytäntöönpanoa koskevasta päätöksestä vain silloin, jos uhri ei ole tehnyt ilmoitusta rikoksesta. Rikosprosessilaissa määritellään lisäksi tilanteet ja päätökset, joista on ilmoitettava uhrille.

Rikoksen uhrilla on oikeus saada omasta pyynnöstään ilmoitus tutkintavankeudessa olevan vastaajan vapauttamisesta tai pakenemisesta, vankeusrangaistukseen tuomitun henkilön ehdonalaiseen pääsystä, vapauttamisesta tai pakenemisesta taikka vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon keskeyttämisestä, säilöön otettavaksi määrätyn henkilön vapauttamisesta tai pakenemisestä sekä säilöönoton keskeyttämisestä, lyhytaikaisesti pakkohoidossa olevan henkilön vapauttamisesta tai pakenemisestä, pakkohoidossa olevan henkilön vapauttamisesta, luvattomasta hoitolaitoksesta poistumisesta tai sopeutumislomalle päästämistä sekä kasvatuslaitokseen sijoitetun alaikäisen tilapäisestä tai lopullisesta vapauttamisesta, luvattomasta kasvatuslaitoksesta poistumisesta tai laitossijoituksen keskeyttämisestä.

Uhrille on ilmoitettava erityisesti seuraavia seikkoja koskevista päätöksistä: asiantuntijan nimitys, tutkinnan keskeyttäminen, tutkinnan saattaminen päätökseen, tutkinnan lopettaminen, syytteeseen asettaminen, tiettyjen seikkojen poisjättäminen syytteestä, syytteiden hylkääminen ja minkä tahansa sellaisen päätöksen hyväksyminen, joka sisältää uhriin suoraan liittyviä tietoja, sekä lopullisen päätöksen tekeminen.

Uhrille on ilmoitettava kaikkien sellaisten prosessitoimien järjestämispaikoista ja -päivistä, joihin hän voi osallistua. Tällaisia toimia ovat muun muassa asiantuntijoiden kuulemiset tutkinnan aikana, tutkimukset, rekonstruktiot,

tunnistamistilaisuudet sekä tuomioistuinmenettelyyn kuuluvat oikeudenkäynnit ja yleisölle avoimet istunnot.

Tutkinnan aikana uhri voi tutustua asiantuntijalausuntoihin ja sellaisten tutkintatoimien asiakirja-aineistoon, joissa hän saa olla läsnä, sekä saada niistä maksusta kopiot. Hän voi saada kopioita myös muista asiakirjoista, mikäli se ei haittaa tutkintaa. Tutkinnan päätyttyä uhri voi tutustua kaikkiin asiakirjoihin, jotka koskevat häntä vastaan tehtyä rikosta.

Uhri voi tutkinnan aikana hakea muutosta kaikkiin päätöksiin, jotka vaikuttavat häneen suoraan, tai tehdä niistä valituksen. Uhri voi tehdä valituksen muun muassa päätöksistä, jotka koskevat hänen rikosilmoituksensa hylkäämistä tai tutkinnan keskeyttämistä tai päättämistä.

Jos rikosilmoitus hylätään tai tutkinta päätetään tai jos joissakin tapauksissa muodolliset syytteet nostetaan vain osittain eikä uhri saavuta valituksellaan toivottua tulosta, hän voi päättää esittää yksityisoikeudellisen vaatimuksen laissa säädetyn määräajan kuluessa. Uhri voi esittää yksityisoikeudellisen vaatimuksen myös silloin, jos syyttäjä ei vahvista tutkinnan perusteella yleisen syytteen alaista rikosta tapahtuneeksi tai jos syyttäjä ei ole siirtänyt syytteesenpanoa itselleen syytettä ajavalta asianomistajalta. Uhri, joka on esittänyt yksityisoikeudellisen vaatimuksen, voi esittää asianajajansa välityksellä syytteen ja toimittaa oman syytekirjelmänsä vastaajaa vastaan.

Uhri voi tuomioistuinmenettelyn aikana hakea muutosta ainoastaan siviilikannetta koskevaan ratkaisuun mutta ei pääasian ratkaisuun. Uhri voi tuomioistuinmenettelyn aikana esittää yksityisoikeudellisen vaatimuksen myös silloin, jos syyttäjä hylkää syytteen.

Onko rikoksen uhrilla oikeus maksuttomiin käänös- ja tulkkauspalveluihin (poliisin tai muiden viranomaisten kanssa asioidessa tai rikostutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana)?

Rikosoikeudellinen menettely käydään unkarin kielellä, mutta uhri ei joudu epäedulliseen asemaan sen takia, että hän ei osaa unkaria. Voit käyttää menettelyssä sekä suullisesti että kirjallisesti äidinkieltäsi tai jotakin alueellista tai kansalliskieltä taikka jotakin muuta kieltä, jota olet ilmoittanut osaavasi. Tässä tapauksessa sinulla on oikeus käyttää maksutta tulkkia, ja sinulle tarkoitetut viralliset asiakirjat käännetään maksutta.

Miten viranomaiset huolehtivat siitä, että rikoksen uhri ymmärtää heitä ja he uhria (jos kyseessä on lapsi tai vammainen henkilö)?

Viranomaiset pyrkivät käyttämään selkeää ja helposti ymmärrettävää kieltä aina, kun he ottavat sinuun yhteyttä suullisesti tai kirjallisesti. Sinulle kerrotaan oikeuksistasi ja velvollisuuksistasi helppotajuisesti ottaen huomioon tilanteesi ja henkilökohtaiset ominaisuutesi. Viranomaisten on myös varmistettava kaikissa yhteydenotoissa, että olet ymmärtänyt sinulle ilmoitetut tiedot. Mikäli näin ei ole, viranomaisten on selvennettävä kyseisiä asioita. Jos olet alaikäinen tai vammainen, viranomaisten on kiinnitettävä erityistä huomiota yhteydenpitoon kanssasi. Jos olet kuulo- tai puhevammainen tai kuurosokea, voit pyytää mahdollisuutta käyttää viittomakielen tulkkia tai antaa kirjallisen lausunnon sen sijaan, että sinua kuultaisiin.

Rikoksen uhrien tukipalvelut

Mitä kautta uhri voi saada tukea?

Valtion tasolla uhrien suojelusta ja oikeusavusta huolehtivat Budapestin ja 19 läänin aluehallintovirastot. Jos olet joutunut rikoksen uhriksi, aluehallintovirastot tarjoavat sinulle maksutta räätälöityjä tukipalveluja, muun muassa

- tietoa oikeuksistasi ja mahdollisuuksistasi
- henkistä tukea
- käytännön tukea ja oikeudellista neuvontaa yksinkertaisissa asioissa
- vahvistuksen asemastasi uhrina
- mahdollisesti välitöntä rahallista tukea, jota on haettava viiden päivän kuluessa rikoksen tekopäivästä.

Aluehallintovirastojen tarjoaman oikeusavun yhteydessä sinulle annetaan maksutta oikeudellista neuvontaa yksinkertaisissa tapauksissa. Jos olet vähävarainen, sinulle voidaan tarjota menettelyn ulkopuolella oikeudellisia

palveluja (esimerkiksi apua asiakirjojen laatimisessa) ja lisäksi oikeudellinen edustaja voi edustaa sinua rikosoikeudellisessa menettelyssä.

Budapestissa ja lääneissä sijaitsevien aluehallintovirastojen yhteystiedot ovat saatavilla osoitteessa <http://www.kormanyhivatal.hu/>, ja lisätietoa uhreille annettavasta tuesta ja oikeudellisesta avusta on osoitteissa <https://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/aldozatsegito-szolgalat> ja <http://igazsagugyihivatal.gov.hu/jogi-segitsegnyujtas>.

Valtion organisaatioiden lisäksi rikosten uhrit voivat ottaa yhteyttä myös moniin kansalaisjärjestöihin, joita ovat esimerkiksi seuraavat:

- Voittoa tavoittelematon järjestö "Valkoinen sormus" (*FEHÉR GYURU Közhasznú Egyesület*) on Victim Support Europe -järjestön jäsenjärjestö. Se tarjoaa taloudellista, oikeudellista, psykologista ja muuta tukea sekä auttaa erityisesti sellaisia rikosten uhreja ja uhrien omaisia, jotka ovat avun tarpeessa sosiaalisen tilanteensa vuoksi (<http://fehergyuru.eu/>)
- Valtakunnallinen kriisipuhelinpalvelu (*Országos Kríziskezelo és Információs Telefonszolgálat*) tarjoaa apua parisuhdeväkivallan uhreille, kaltoinkohtelun uhreiksi joutuneille lapsille sekä prostituution ja ihmiskaupan uhreille sekä järjestää tarvittaessa majoitusta (<http://bantalmazas.hu/>)
- ESZTER-säätiö ja ambulanssi (*ESZTER Alapítvány és Ambulancia*) tarjoaa maksutta psykologista apua ja kuntoutusta hyväksikäytön uhreiksi joutuneille ja traumaista kärsiville lapsille ja aikuisille sekä tarjoaa oikeudellista tietoa ja neuvontaa (<http://eszteralapitvany.hu/>)
- Naiset naisten puolesta väkivaltaa vastaan -järjestön (*Nok a Nokért Együtt az Eroszak Ellen (NANE) Egyesület*) maksuton puhelinpalvelu tarjoaa henkilökohtaista oikeudellista apua sekä psykologista ja sosiaalista neuvontaa lähisuhdeväkivallan uhreiksi joutuneille aikuisille ja lapsille (<http://nane.hu/>).

Ohjaako poliisi uhrin automaattisesti tukipalvelujen piiriin?

Jos olet joutunut rikoksen uhriksi ja otat yhteyttä poliisiin, poliisi antaa sinulle kirjallista tietoa uhrien tukipalvelusta ja mahdollisuuksistasi saada tukea. Voit pyytää poliisilta tarvittavan todistuksen, joka annetaan suoraan sinulle tai lähetetään uhrien tukipalveluun.

Miten rikoksen uhrin yksityisyyttä suojellaan?

Rikosoikeudellisen menettelyn aikana on suojeltava henkilöoikeuksiasi ja otettava huomioon vainajien muiston kunnioittamisen periaate. Lisäksi yksityiselämäsi koskevia tietoja ei saa paljastaa tarpeettomasti. Tästä syystä voit vaatia, että tietojasi käsitellään luottamuksellisesti, jos sinua on kuultava todistajana. Tietojasi voidaan sen jälkeen paljastaa ainoastaan asiaa käsittelevälle viranomaiselle.

Edellyttääkö tukipalvelujen saaminen rikosilmoituksen tekemistä?

Valtion uhreille tarjoamien tukipalvelujen saaminen ei yleensä edellytä ilmoituksen tekemistä sinuun kohdistuneesta rikoksesta. Voit kuitenkin saada rahallista tukea (korvauksia, välitöntä rahallista tukea) ainoastaan, jos sinulla on kirjallinen todistus rikosoikeudellisen menettelyn käynnistämisestä.

Uhrin henkilökohtainen suojele, jos häntä uhkaa vaara

Voit saada henkilökohtaista suojelua sen jälkeen, kun rikosoikeudellinen menettely on käynnistetty. Jos olet uhkaavassa tilanteessa siksi, että osallistut rikosoikeudelliseen menettelyyn, voit pyytää asiaa käsittelevältä viranomaiselta itsellesi sekä perheenjäsenillesi ja sukulaisillesi henkilökohtaista suojelua uhrin tai todistajan asemasi vuoksi. Asiaa käsittelevä tutkintaviranomainen, syyttäjä tai tuomioistuimien voi esittää henkilökohtaista suojelua koskevan pyynnön, ja päätöksen asiasta tekee suojelua tarjoava poliisi.

Jos sinua kuullaan todistajana ja todistajanlausunnossasi käsittelet keskeisiä seikkoja erityisen vakavassa rikosasiassa, sinulle voidaan myöntää erityissuojelua, jos todistajanlausuntoasi ei voida korvata millään muulla todisteella ja jos henkilöllisyytesi paljastuminen rikosoikeudellisen menettelyn yhteydessä vaarantaisi vakavasti joko sinun tai läheistesi hengen, ruumiillisen koskemattomuuden tai henkilökohtaisen vapauden.

Erytissuojelun myöntämisestä todistajalle päättää tutkintatuomari syyttäjän esityksen pohjalta. Siksi sinun on pyydettävä syyttäjänvirastolta aloitetta tällaisen suojelun saamiseksi. Jos sinulle päätetään myöntää erityissuojelua

todistajana, ainoastaan tutkintatuomari voi kuulustella sinua eikä sinua voida kutsua kuultavaksi oikeudenkäynnissä. Nimesi, henkilötietosi ja asuinpaikkasi pidetään luottamuksellisina tietoina, ei niitä paljasteta vastaajalle eikä hänen asianajajalleen.

Sinulle voidaan tarjota suojelua myös erityisessä suojeluohjelmassa. Jos osallistut tällaiseen ohjelmaan, sinulle voidaan toimittaa määräys oikeuteen saapumisesta tai ilmoitus prosessitoimista tai muita asiakirjoja ainoastaan suojeluelimen kautta, ja asuinpaikaksesi ilmoitetaan kyseisen elimen osoite. Sinua koskevia tietoja sisältävistä asiakirjoista ei anneta ilman suojeluelimen lupaa kopioita kenellekään, ei edes viranomaisille. Voit kieltäytyä antamasta todistajanlausuntoa, joka sisältää tietoja uudesta henkilöllisyydestäsi tai asuinpaikastasi.

Jos olet joutunut sellaisen rikoksen uhriksi, josta voidaan tuomita vankeusrangaistukseen, voit pyytää tuomioistuinta määräämään, ettei vastaaja saa lähestyä sinua 10–60 päivän pituisena aikana.

Millaista suojelua on saatavissa? Kuka suojelua antaa?

Tuomioistuimien, syyttäjien ja tutkintaviranomaisen tarkastelevat jatkuvasti rikosoikeudellisen menettelyn aikana, tarvitsetko uhrina erityissuojelua henkilöllisyytesi ja elinoloihisi liittyvien seikkojen sekä rikoksen luonteen tai olosuhteiden vuoksi, ja päättävät niiden perusteella mahdollisista erityistarpeistasi menettelyn aikana. Tässä tapauksessa rikosoikeudellisesta menettelystä vastaava tuomioistuin, syyttäjä ja tutkintaviranomainen voivat päättää henkilökohtaisista suojelutoimenpiteistä ja määrätä poliisin tarjoamaan sinulle kohdassa 7 määriteltyä henkilökohtaista suojelua tai osallistumista suojeluohjelmaan, kun taas tuomioistuin voi antaa lähestymiskiellon.

Arvioidaanko uhrin tilannetta sen selvittämiseksi, voiko rikosentekijä aiheuttaa hänelle lisävahinkoa?

Kyllä. Tuomioistuimen, syyttäjänviraston ja tutkintaviranomaisen keskeinen tehtävä on estää rikosentekijää tekemästä uusia rikoksia. Tätä varten rikosoikeudellisessa menettelyssä voidaan määrätä vastaajan ja hänen henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella pakkotoimia, joiden nojalla vastaaja menettää vapautensa tai sitä rajoitetaan (esimerkiksi lähestymiskielto tai kotoa poistumista rajoittava kielto). Toisaalta voidaan myös määrätä uhrin etujen huomioon ottamiseksi toimenpiteitä, joilla hänelle taataan asianmukainen hoito ja suojelu.

Arvioidaanko uhrin tilannetta sen selvittämiseksi, voiko hänelle aiheutua lisävahinkoa rikosoikeudenkäyntimenettelyn vuoksi (rikostutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana)?

Kyllä. Rikosoikeudellisessa menettelyssä tuomioistuimen, syyttäjänviraston ja tutkintaviranomaisen on suunniteltava ja toteutettava prosessitoimet, jotka edellyttävät sinun kuulemistasi todistajana, sillä tavoin, ettei toimia jouduta perusteettomasti toistamaan etkä joudu tarpeettomasti kohtaamaan vastaajaa. Tätä varten esimerkiksi sinun ja vastaajan kohtaaminen voidaan estää joko pyynnöstäsi tai viran puolesta, vastaaja voidaan poistaa oikeussalista silloin, kun sinua kuulustellaan, tai tuomioistuin voi kuulustella sinua televiestintälaitteiden avulla (jopa niin, että kasvojesi ei voi tunnistaa ja ääntäsi muutetaan).

Millaista suojelua erittäin haavoittuvassa asemassa olevat uhrin voivat saada?

Jos uhrina tarvitset henkilöllisyytesi ja elinoloihisi liittyvien seikkojen sekä rikoksen luonteen tai olosuhteiden vuoksi erityissuojelua, rikosoikeudellisessa menettelyssä on asiiasi käsittelyssä noudatettava mahdollisimman suurta varovaisuutta ja sinuun liittyvien prosessitoimien valmistelussa ja täytäntöönpanossa on otettava tarpeesi huomioon mahdollisimman hyvin (menettelyn edut huomioon ottaen).

Onko alaikäisillä uhreilla erityisiä oikeuksia?

Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen 20. marraskuuta 1989 hyväksymän lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti Unkarin oikeusjärjestelmässä henkilöä pidetään lapsena, jos hän on alle 18-vuotias.

Rikosoikeudellisissa menettelyissä, joihin liittyy alaikäisiä uhreja, viranomaisia ja oikeuselimiä vaaditaan yleensä varmistamaan, että kansainvälisissä yleissopimuksissa määritettyjä lasten oikeuksia noudatetaan täysin. Erityisesti tämä koskee periaatetta, jonka mukaan alaikäisiin vaikuttavissa päätöksissä on otettava ensisijaisesti huomioon *lapsen etu*.

Alaikäisillä uhreilla on rikosoikeudellisissa menettelyissä enemmän oikeuksia kuin aikuisilla ja heille tarjotaan

lisäsuojelua. Jos uhri on rikosoikeudellisen menettelyn alkaessa alle 18-vuotias, hänen katsotaan olevan ”uhri, jolla on erityistarpeita” ilman, että sitä on erikseen pyydetty.

Yleensä ottaen prosessitoimet on valmisteltava ja pantava täytäntöön erityisen huolellisesti silloin, kun kyseessä on uhri, jolla on erityistarpeita, ja hänen tarpeensa on otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Alle 18-vuotiailla uhreilla on enemmän erityisoikeuksia kuin aikuisilla:

1. Henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, terveyttä tai seksuaalista vapautta uhanneissa rikoksissa, seksuaalirikoksissa sekä lasten ja heidän perheidensä etuja loukanneissa rikoksissa tai muihin henkilöihin kohdistuneissa väkivaltarikoksissa on noudatettava nopeutettua menettelyä, jos rikosoikeudellisen menettelyn mahdollisimman nopea täytäntöönpano on lapsen edun mukaista. Nopeutetun menettelyn noudattaminen on erityisen perusteltua silloin, kun rikos on vaarantanut merkittävästi uhrin fyysisen, henkisen tai moraalisen kehityksen tai kun vastaaja on vastuussa uhrin kasvattamisesta, valvonnasta tai hoidosta menettelyn aikana tai elää uhrin lähiympäristössä.
2. Erityistä huolellisuutta on noudatettava suullisessa ja kirjallisessa yhteydenpidossa uhrin kanssa. Alaikäisille on kerrottava heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan heidän ikäänsä ja kypsyiteensä sopivalla tavalla, ja tarvittaessa asioita on selkeytettävä ja selitettävä heille tarkemmin.
3. Haasteesta on ilmoitettava alaikäisen huoltajalle, ja ilmoituksessa on pyydettyä huoltajaa varmistamaan alaikäisen läsnäolo.
4. Alaikäisen laillinen edustaja, tukihenkilö ja huoltaja voivat olla läsnä, kun alaikäistä kuullaan todistajana. Todistajan mukana olevalla henkilöllä on oikeus saada korvaus kuluista samalla tavalla kuin todistajalla.
5. Alaikäisen todistajanlausunnon uskottavuutta ei saa testata laitteilla (valheenpaljastin).
6. Alaikäisen oikeuksia voi käyttää myös hänen laillinen edustajansa, mikäli laki ei velvoita uhria henkilökohtaiseen yhteistyöhön.
7. Alaikäisen kuuleminen voidaan määrätä järjestettäväksi suljetun viestintäjärjestelmän avulla (videokokous). Tässä tapauksessa uhri sijoitetaan eri huoneeseen, ja hän voi keskustella oikeussalissa olevien henkilöiden kanssa käyttämällä laitetta, joka välittää samanaikaisesti puhetta ja videokuvaa (videokokous).
8. Tuomioistuimien voi pyynnöstä tai viran puolesta estää yleisön läsnäolon oikeudenkäynnissä menettelyyn osallistuvan alaikäisen suojelemiseksi.
9. Jos syyttäjä haluaa kuulustella todistajana uhria, jolla on erityistarpeita, sellaisessa rikosoikeudellisessa menettelyssä, joka koskee seksuaalista vapautta loukkaavaa rikosta, seksuaalirikosta tai uhrin sukulaisen henkilöön kohdistunutta rikosta, uhria kuulevan henkilön on oltava tämän kanssa samaa sukupuolta, jos uhri sitä pyytää ja jos se ei haittaa menettelyä.

Alle 14-vuotiailla uhreilla on edellisten lisäksi vielä muita erityisoikeuksia:

1. Uhria voidaan kuulla todistajana vain, jos hänen todistajanlausuntoaan ei voida korvata muulla todisteella. Uhria voidaan ristikuulustella ainoastaan, jos se ei aiheuta hänessä ahdistusta.
2. Haasteet ja todistajan kuulemista koskevat ilmoitukset on toimitettava uhrin huoltajan välityksellä. Haasteen ja ilmoituksen asiasisältö on ilmoitettava alaikäisen lailliselle edustajalle.
3. Tutkintatuomari kuulee alaikäistä ennen syytteen nostamista, jos on syytä olettaa, että alaikäisen kuulusteleminen julkisessa oikeudenkäynnissä vaikuttaisi haitallisesti hänen henkilökohtaiseen kehitykseensä. Todistajan laillinen edustaja, huoltaja ja asianajaja voivat esittää syyttäjälle, että tutkintatuomarin on kuultava todistajaa. Jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät, syyttäjä esittää alaikäisen kuulemista tällä tavoin. Vastaaja ja hänen asianajajansa eivät saa olla läsnä tutkintatuomarin järjestämässä kuulemisessa.
4. Todistajan kuuleminen järjestetään tilassa, joka on erityisesti suunniteltu alaikäisten kuulemiseen. Tästä voidaan poiketa ainoastaan erityistapauksissa. Kuulemisessa voidaan käyttää myös suljettua viestintäjärjestelmää (videokokous).
5. Alle 14-vuotiaan todistajan kuuleminen on tallennettava videointi- tai äänityslaitteella. Yli 14-vuotiaiden alaikäisten tapauksessa tämä on mahdollista ainoastaan, jos kuluista maksetaan ennakkomaksu.
6. Alaikäistä ei voida kutsua julkisesti kuultavaksi, jos tutkintatuomari on kuullut häntä ennen syytteen nostamista.
7. Jos tutkintatuomari ei ole kuullut alaikäistä ennen syytteen nostamista, mutta hänen kuulemisensa todistajana osoittautuu myöhemmin tarpeelliseksi, häntä voidaan kuulla oikeudenkäynnin ulkopuolella. Jos alaikäinen täyttää oikeudenkäynnin aikana 14 vuotta, tuomioistuimien voi erityisen perustelluissa tapauksissa kuulla häntä myös oikeudenkäynnissä. Kummassakaan tapauksessa asiaa ei tarvitse antaa tiedoksi vastaajalle ja hänen asianajajalleen.

Kun rikos johtaa uhrin kuolemaan, mitkä ovat perheenjäsenten oikeudet?

Jos uhri on kuollut ennen rikosoikeudellisen menettelyn alkua tai sen käynnistämisen jälkeen, hänen oikeuksiaan voi sopimuksen tai lainsäädännön nojalla käyttää joku hänen sukulaisistaan suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa tai hänen puolisonsa tai avopuolisonsa, veljensä tai sisarensa, laillinen edustajansa tai henkilö, joka on ollut hänen huollettavanaan.

Jos tällaisia henkilöitä on useita, asianomaiset voivat nimetä keskuudestaan yhden henkilön, joka käyttää uhrin oikeuksia. Jos tällaista sopimusta ei ole tehty, uhrin oikeuksia voi käyttää henkilö, joka on ensimmäisenä osallistunut menettelyyn.

Mitkä ovat rikoksen uhrin perheenjäsenten oikeudet?

Uhrin oikeuksia voi käyttää myös hänen laillinen edustajansa, mikäli laki ei velvoita uhria henkilökohtaiseen yhteistyöhön. Asianajaja tai täysi-ikäinen sukulainen voidaan valtuuttaa toimimaan edustajana.

Suullisen valituksen esittävä valituksen tekijä voi nimetä täysi-ikäisen henkilön antamaan tukea (myös kielellistä tukea) kuulemisessa, mikäli kyseisen henkilön läsnäolo ei haittaa menettelyä.

Edustajasi, tukihenkilösi ja nimeämäsi täysi-ikäinen henkilö voivat olla tukenasi myös tutkintatoimissa, joissa läsnäolosi on pakollista tai sallittua, jos heidän läsnäolonsa ei haittaa menettelyä. Edellä mainittua sääntöä sovelletaan uhrin kuulusteluun ja hänen kuulemiseensa todistajana.

Jos yksityisoikeudellisen vaatimuksen esittänyt henkilö kuolee, hänen tilalleen voi sopimuksen tai lainsäädännön nojalla tulla 30 päivän kuluessa joku hänen sukulaisistaan suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa tai hänen puolisonsa tai avopuolisonsa, veljensä tai sisarensa, laillinen edustajansa tai henkilö, joka on ollut hänen huollettavanaan.

Voiko rikoksen uhri osallistua sovitteluun? Millä ehdoin? Onko rikoksen uhri turvassa sovittelun aikana?

Sovittelumenettelyn tärkeimpänä tavoitteena on varmistaa, että vastaaja korvaa rikoksesta aiheutuneet seuraukset myös uhrin mielestä hyväksyttävällä tavalla. Sovittelumenettelyssä on sen vuoksi pyrittävä pääsemään vastaajan ja uhrin väliseen asianmukaiseen sopimukseen vahinkojen korvaamisesta.

Jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät, syyttäjä tai, jos asia on tuomioistuimen käsiteltävänä, tuomari voi lykätä menettelyä enintään kuudella kuukaudella ja määrätä sovittelun.

Rikosasia voidaan määrätä käsiteltäväksi sovittelumenettelyssä, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- vastaaja tai uhri esittävät sitä tai he ovat sopineet siitä vapaaehtoisesti
- rikosoikeudellinen menettely on käynnistetty henkeä, ruumiillista koskemattomuutta tai terveyttä uhanneen rikoksen, ihmisarvoa tai muita ihmisen perusoikeuksia loukanneen rikoksen, liikennerikkomuksen tai omaisuuteen tai tekijänoikeuksiin kohdistuneen rikoksen käsittelemiseksi ja rikoksesta voidaan määrätä enintään viiden vuoden pituinen vankeusrangaistus
- rikoslain mukaan rikosoikeudellinen menettely voidaan onnistuneen sovittelun jälkeen päättää tai rangaistusta voidaan lieventää rajoituksetta
- epäilty on myöntänyt syyllisyytensä ennen syytteen nostamista, ja hän haluaa ja pystyy hyvittämään vahingon sillä tavoin ja siinä määrin, että uhri voi sen hyväksyä
- rikosoikeudellisesta menettelystä voidaan luopua ottaen huomioon rikoksen luonne ja tekotapa sekä vastaajan henkilökohtainen tilanne tai on perusteltu syy olettaa, että tuomioistuin ottaisi vastaajan tarjoaman hyvityksen huomioon rangaistusta määrätessään.

Uhri voi ehdottaa asian siirtämistä sovitteluun missä tahansa menettelyn vaiheessa. Sovittelua voidaan kuitenkin käyttää kunkin asian käsittelyssä vain kerran, joten jos sovittelumenettely epäonnistuu mistä tahansa syystä, sitä ei voida käynnistää uudelleen.

Valtion palveluksessa oleva koulutettu sovittelija on vastuussa sovittelumenettelyn asianmukaisesta sujumisesta.

Uhri voi halutessaan tavata vastaajan sovittelumenettelyssä ainoastaan sovittelijan ollessa läsnä, ja sovittelijan läsnäolo riittää takaamaan uhrin henkilökohtaisen turvallisuuden.

Missä rikoksen uhrin oikeuksia koskeva laki on saatavilla?

- Vuonna 1998 annettu laki XIX rikosprosessista
- Vuonna 2012 annettu laki C rikoslaista
- Vuonna 1991 annettu laki LXIV New Yorkissa 20. marraskuuta 1989 allekirjoitetun lapsen oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen täytäntöönpanosta
- Vuonna 2005 annettu laki CXXXV rikosten uhreille annettavasta tuesta ja valtion korvauksista
- Vuonna 2003 annettu laki LXXX oikeusavusta
- Vuonna 2001 annettu laki LXXXV rikosoikeudenkäyntiin osallistuvien suojeleuhjelmasta ja sitä tukevasta lainkäyttövallasta
- Vuonna 2006 annettu laki CXXIII sovittelusta rikosasioissa
- Sisäasiainministeriön asetus N:o 64/2015, annettu 12. joulukuuta 2015, uhrin tukemiseen liittyvistä poliisin tehtävistä
- Hallituksen asetus N:o 34/1999, annettu 26. helmikuuta 1999, rikosoikeudenkäyntiin osallistuvien henkilöiden ja menettelyä hoitavien viranomaisten henkilökohtaisen suojelun edellytyksistä ja täytäntöönpanosäännöistä
- Sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön yhteinen asetus N:o 23/2003, annettu 24. kesäkuuta 2003, tutkintaviranomaisten sisäasiainministeriön alaisuudessa suorittamaa tutkintaa koskevista yksityiskohtaisista säännöistä ja tutkintatoimien kirjaamista muilla keinoin kuin pöytäkirjan avulla koskevista säännöistä
- Oikeusministeriön asetus N:o 25/2016, annettu 23. joulukuuta 2016, vastaajan ja puolustusasianajajan käteismenojen ja rikosoikeudenkäyntiin osallistuvien henkilöiden kulujen ja maksujen korvaamisesta valtion toimesta
- Oikeus- ja lainvalvontaministeriön asetus N:o 14/2008, annettu 27. kesäkuuta 2008, todistajien kulujen korvaamisesta
- Oikeusministeriön, sisäasiainministeriön ja valtiovarainministeriön yhteinen asetus N:o 21/2003, annettu 24. kesäkuuta 2003, rikosoikeudenkäyntikulujen ennakkomaksuista
- Kansallisen poliisijohdon määräys N:o 2/2013, annettu 31. tammikuuta 2013, uhrien tukemiseen liittyvistä poliisin tehtävistä.

■ Päivitetty viimeksi: 18/07/2025

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetyistä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.